

Erakkokuoriaisesiselvitys Turun keskustassa vuonna 2024

Sampsa Malmberg

24.11.2024, raportti Turun kaupungille

Tiivistelmä

Turun keskustan alueella selvitettiin erakkokuoriaisen esiintymistä etsimällä lajin toukkapapanoita yhteensä n. 60 onton lehtipuun onkaloista. Yhtäkään erakkokuoriaisen papanaa ei löytynyt. Selvityksessä havaittiin kuitenkin kaksi silmälläpidettävää vanhoista tammista riippuvaista kovakuoriaislajia: lahopimikkä (*Pentaphyllus testaceus*) ja rikkikäpähämikkä (*Eledona agricola*), joita kumpaakaan ei ollut ennen löytynyt Turun keskustan alueelta.

Johdanto

Turun kaupungin alueella tehtiin 2.-3.5.2024 erakkokuoriaisen esiselvitys. Lajin esiintymisen arveltiin olevan mahdollista, koska Ruissalon ulkopuolelta on tehty joitain erakkokuoriaishavainnoja feromonipyydyksillä, yksi jopa keskustasta (suullinen tieto). Lisäksi Turun keskustan alueella on lajille sopivia onttoja puistolehmukoita ja tammia, ja keskustaan on vain kolme kilometriä Ruissalosta, jossa on erittäin vahva erakkokuoriaispopulaatio.

Selvitysmenetelmät ja -alue

Selvitys aloitettiin onttojen puistopuiden esiselvityksellä, jonka teki Lauri Nieminen aikavälillä 9.11.-15.12.2023. Tässä esiselvityksessä käytiin läpi Urheilupuisto, Samppalinna, Olavinpuisto, Vartiovuori, Runebergin puisto, Porthanin puisto, Brahenpuisto, Tuomiokirkkopuisto ja Tuomaanpuisto, joista löytyi n. 40 onttoa puuta. Puut merkittiin kartoille ja valokuvattiin. Kolopuueselvitys jouduttiin keskeyttämään lumentulon aikaan, jolloin kolojen havainnointi ei enää onnistunut luotettavasti.

Sampsa Malmberg tutki testitarkoituksella kaksi kirkon lähellä olevaa puuta ensimmäisen kerran jo 2.11.2023 ja teki varsinaisen erakkokuoriaisen esiselvityksen 2.-3.5.2024. Tässä hyödynnettiin pääosin kolopuiden esiselvityksen tuloksia Niemisen läpikäymiltä alueilta. Lisäksi Malmberg kartoitti kolopuut Aurajoen varrelta keskustan kohdalla, Kupittaaalta, Puolanpuistosta ja Turjanpuistosta. Yhteensä selvityksessä löydettiin ja käytiin läpi noin 60 kolopuuta, jotka on esitetty kartalla 1 (osa päällekkäin). Kahta onttoa lehmusta ei tutkittu, koska niissä oli hautova sinisorsa. Mukaan ei myöskään laskettu kolopuita, joiden kolot olivat niin pieniä, että niissä ei ollut mulmia tutkittavaksi, tai mulmiin ei päässyt muuten käsiksi.

Selvityksessä kolopuiden pohjalta (kuva 1) lapioitiin tai nosteltiin kädellä koko alalta 2–5 cm kerros mulmia ulos ja käytiin se paikan päällä huolellisesti läpi sirottelemalla vähän kerrallaan valkoiselle muovialustalle (kuva 2). Mulmin seasta etsittiin erakkokuoriaisen tunnusomaisia toukkapapanoita. Samalla havainnoitiin myös kovakuoriaisten fragmentteja sekä eläviä kovakuoriaisia ja niiden toukkia. Lämpökäydyt mulmit kaadettiin takaisin puiden sisälle.

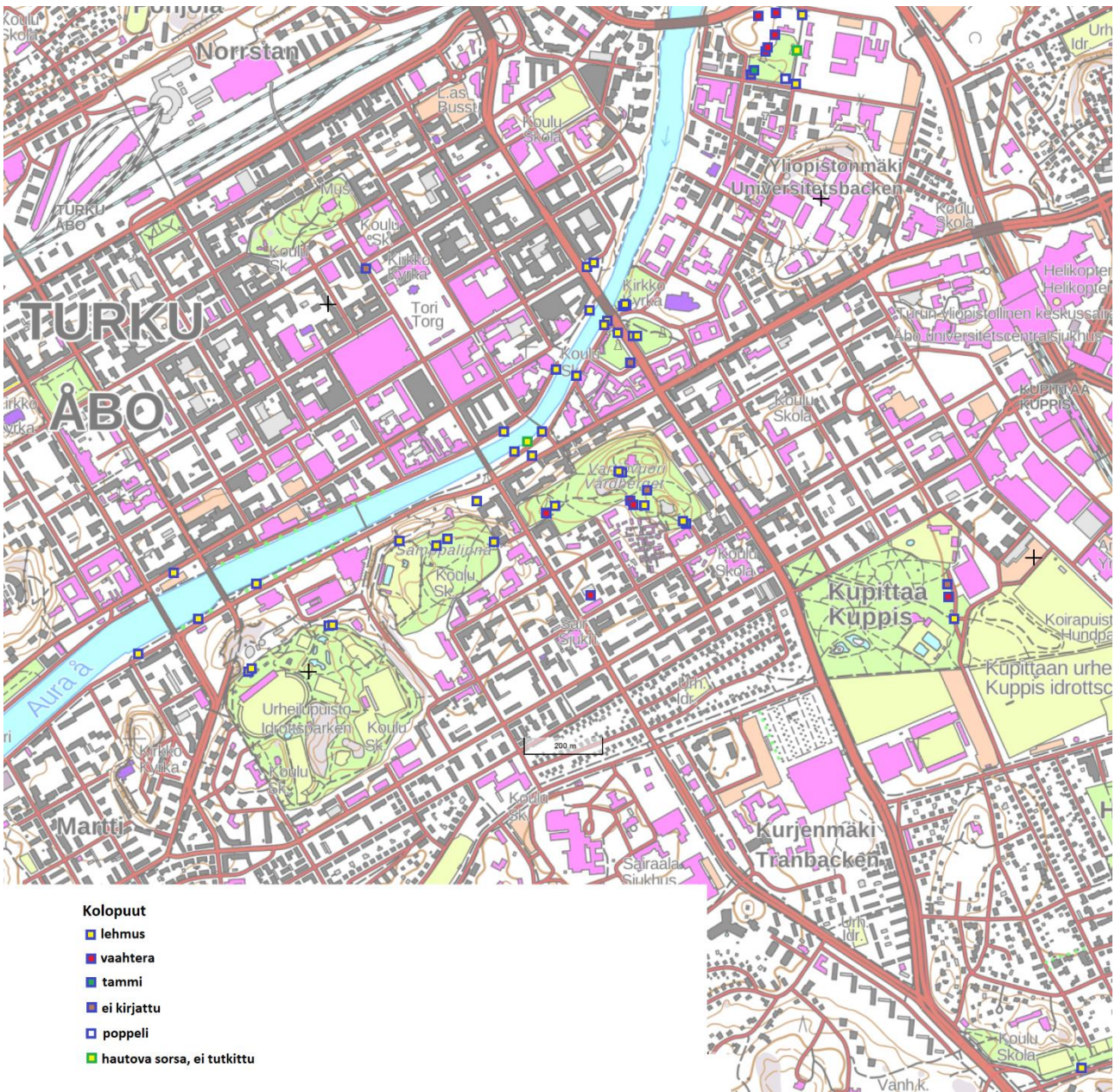
Papanaselvitys valittiin menetelmäksi, koska papanoiden löytäminen olisi selvä todiste lajin asuttamasta puusta. Papanoiden etsintä on myös varsin nopeaa, eikä häiritse eläviä erakkokuoriaisia.

Kuva 1. Mulmia ontton puistopuun pohjalla.

Kuva 2. Mulmin läpikäyntiä alustalla.

Kartta 1. Selvityksessä Turun keskustan alueelta löydetyt ja tutkitut kolopuut. Karttapohja: MML, 2024.

Tulokset

Selvityksessä ei löytynyt yhtäkään erakkokuoriaisen papanaa, fragmenttia tai mitään muutakaan lajin esiintymiseen viittaavaa. Lajille sopivaksi elinympäristöksi arvioituja onttoja puita löytyi kolmen tammen ja jopa kymmenien puistolehmusten verran.

Muiden kovakuoriaisten fragmentteja, toukkia ja aikuisia tuli vastaan toistakymmentä lajia, joista kaksi on silmälläpidettäviä (NT): lahopimikkä (*Pentaphyllus testaceus*) ja rikkikäöpäpimikkä (*Eledona agricola*). Kumpaakaan lajia ei ollut havaittu aiemmin Turun keskustan alueelta. Lahopimikkä (kuva 3) löytyi Tuomaanpuistossa kasvavasta ontosta tammesta 2.5.2024, ja kyseessä on ainoa suojelualueiden ulkopuolinen tunnettu lahopimikän esiintymä. Rikkikäöpäpimikkä (kuva 4) puolestaan löytyi Tuomiokirkonpuistosta ontton tammien sisällä kasvaneen rikkikäävän jämistä jo 2.11.2023. Mainittakoon myös, että useissa kolopuissa oli runsaasti *Ampedus*-suvun toukkia (luultavimmin yleistä *A. nigroflavus* -lajia, mutta vaarantunut *A. prasinus* on myös mahdollinen).

Kuva 3. Silmälläpidettävä lahopimikkä.

Kuva 4. Silmälläpidettävä rikkikäöpäpimikkä.

Johtopäätökset

Selvitystulosten perusteella on todennäköistä, että nykyisellään erakkokuoriainen ei esiinny Turun keskustan alueella.

Papanoita ei löytynyt, vaikka selvityksessä käytiin läpi keskustan tärkeimmät kolopuita sisältävät alueet ja lukuisia järeitäkin kolopuita, jotka olivat päällisin puolin yhtä laadukkaita tai parempiakin kuin monet erakkokuoriaisen läpikotaisin asuttamat puut Ruissalon alueella. Jos keskustassa olisi erakkokuoriaisen populaatio, luulisi papanoita löytyneen ainakin joistain isoista puista. Ruissalossa papanoiden löytäminen vastaavista puista on erittäin helppoa, ja niitä on yleensä litroittain, parhaissa puissa jopa ämpärikaupalla.

Toki aina on pieni mahdollisuus, että erakkokuoriainen sinnittelisi sittenkin jossain keskustan puussa harvalukuisena. Mikäli toukkia olisi vain syvällä mulmikerroksen alla, niin niiden papanat jäisivät tässä selvityksessä havaitsematta. Toisaalta, koska puut ovat kuitenkin varsin harvassa ja kaukana

toisistaan (ks. kartta 1) verrattuna Ruissalon tiheään useiden satojen kolopuiden verkostoon, niin on epätodennäköistä, että keskustan kolopuuverkosto riittäisi ylläpitämään pitkäaikaisesti erakkokuoriaisen populaatiota, vaikka sellainen alueella olisikin. Kaikki ontot puut eivät kuitenkaan kelpaisi. Sitä paitsi onkin epäselvää, kelpuuttaako erakkokuoriainen puistolehmuksia samoin kuin metsälehmäksiä ja tammia. Valtaosa keskustan kolopuista on puistolehmuksia.

Tuomaanpuistosta löytynyt lahopimikän esiintymä sekä myös Tuomiokirkolta löytynyt rikkikäpämikän esiintymä osoittavat, että keskustan kolopuilla on merkitystä punaisenlistan kovakuoriaisille elinympäristönä. Pyydysselvityksellä keskustan kokopuista löytyisi luultavasti paljonkin arvokkaita kovakuoriaislajeja, ehkä jopa uhanalaisiakin. Keskustassa on lukuisia kookkaita onttoja puita, joissa voisi hyvin elää esimerkiksi erittäin uhanalainen aarniseppä (*Crepidophorus mutilatus*). Selvityksen voisi mahdollisesti tehdä parhaisiin puihin piilotettavien pienten ikkuna- tai kuoppapyydysten avulla, nyt kun tällaisten puiden sijainti on jo valmiiksi selvillä. Lisäksi Turun keskustaa laajemmalla alueella on vielä joitain puistoja, joita ei käyty tässä selvityksessä läpi ollenkaan. Niissä voisi vielä yrittää selvittää erakkokuoriaisenkin esiintymistä papanakartoituksella.

Kiitokset

Kiitokset Lauri Niemiselle kolopuiden esiselvitystyötä, ja Turun kaupungin Emma Kososelle ja Antti Mäkelälle kiitokset selvityksen ideoinnista!